

6, zou
ordeel
is, alle
aar be-
croep
e voor
gorging
geest
ingen,
' zijn,
s alsoo
t gaate
Godde-
test in
trouwd
an een
n der
hij is
lent in
ik het
ragen,
op het
ijk den
voor
dat hij
n: Op
ld erf,
anti-
Christi-
eerlijk
Godde-
ak niet
lijk en
liefde
geest
er zijn
rouw
in zijn
et zijn
kbaar,
s koa
leeren,
ferlijk
mede-
il dat
enstel-
n wel
de ge-
wicke-
onder
ge be-
st der
evens-
ie vier-
huwing
en dat
ts- en
niet
dient,
rtaal
udent
e stu-
waar-
eunen
ukrijk
Gods
heeft,
aller-
e dik-
be-
steld,
n een
hapte
nkrijk
Gods
een
niet
maak-
ont-
alle
rde-
tuurin
s hoo-
geelo-
aken,
an de
ogen
chijnt
lusver
grief
onge-
prik-
tuiver
positie
nking
aestie
eren,
ook
ook
gaan
t in-
ge-
oord-
bleek
g iets
s: vol-
egen-
arom
lezer
l per-
oek
lrijk
r de

studenten eerst richten op hun gewone bezigheden, d. i. op het Goddelijk beroep van den student, en mag eerst daarna op het buitengewone gericht worden, mits dan niet eenzijdig op de missie, doch veelzijdig op al deze buiten het gewone beroep vallende belangen, die op belangstelling en behartiging aanspraak maken.

Veel korter kan onze tweede bedenking zijn. Er zijn er nog wel andere, maar verder dan deze twee gaan we voorhands niet.

Deze tweede bedenking nu raakt de Heilige Schrift.

Begrijpelijkerwijze hechten deze heeren aan het gebruik der Heilige Schrift hoog waarde. Ze willen dan ook de Heilige Schrift en voor zichzelf persoonlijk, en met anderen saam onderzoeken.

Ook hierbij nu rijst een vraag.

Er is tweerlei lectuur der Heilige Schrift. De ééne, waarbij de lezer *lijdelijk*, en de andere, waarbij hij *handelend* is.

Lijdelijk leest men de Heilige Schrift, als het er om te doen is, om haar heiligen en wijzenden indruk te ondergaan. Dit is de mystieke lezing. Men vraagt dan niet of men alles begrijpt, maar leest voort en voort, om den tot ernst stemmenden, den zielverwikkenden en wijzenden indruk te ontvangen, die een zoekend en biddend lezen der Heilige Schrift op den lezer heeft.

Het is dan ook uitnemend, dat deze heeren deze werking der Heilige Schrift erkennen, en haar zoeken.

Maar nu is er ook een *actief* lezen der Heilige Schrift, dat een heel ander iets is. Dan blijft de geest in ons niet lijdelijk, maar waakt op in ons, om in den zin de bedoeling, de betekenis, de meening der Heilige Schrift, niet alleen van het enkele vers, maar van heel de Heilige Schrift in te dringen.

Is nu het lijdelijke en mystieke lezen der Heilige Schrift voor alle personen en tijden één en hetzelfde, heel anders staat het met dit *actieve* lezen der Heilige Schrift.

Dit toch stelt aan een hooger-burgerscholier hooger eischen dan aan een werkmans, aan een gymnasiast hooger eisch dan aan zijn collega op een hooger-burgerschool, en zoo ook weer aan een student hooger eisch dan aan een gymnasiast.

Dat verschil spruit voort uit de meerdere middelen waarover hij beschikt, om de Heilige Schrift te leeren verstaan, en uit de hooger eischen die zijn breeder horizon stelt om den zin der Heilige Schrift te leeren kennen. Denk, om slechts dit ééne te noemen, denk maar aan zijn kennis van de Griekse taal, niet zelden ook van de Hebreeuwsche taal.

Waar nu de heeren ook spreken van saam de Heilige Schrift te lezen, in onderscheiding van hun persoonlijke lectuur, kunnen we het ons moeilijk anders voorstellen, dan dat het doel hiervan moet zijn, tot zulk een rijker en helderder verstaan van de Heilige Schrift te geraken, als dit door het karakter van hun universitaire ontwikkeling gesecht wordt.

En is dit zoo, dan zal daarmee ook over dat gewichtig punt dieper zijn door te denken en meer ter leiding te zeggen zijn, dan we dusver in het zoo warme betoefvonden.

Niettegenstaande deze twee bedenkingen willen we nochtans niet eindigen zonder er nogmaals onze hartelijke blijdschap over uit te spreken, dat het ijs gebroken is, en dat er weer, niet zonder eenige kracht, en vooral niet zonder warmte, een pleidooi voor den Naam des Heeren uit de Studentenwereld is uitgegaan.

Vaccine.

Telkens hoort men van liberale zijde, dat de gemoedsbezwaren tegen de vaccine ingesluiserd zijn.

Het kan daarom zijn nut hebben, met de praktijk des levens weer eens een stem te laten opgaan, waaruit het heel anders blijkt. Ziehier het schrijven van een man, die onder den vaccinedwang waarlijk lijdt.

Neem mij niet kwalijk, dat ik de vrijheid neem U.W.E.D.Z.G., als leider der A. R. partij en tevens als handhavinger der Ger. Bel., waartoe of waarbij ik sedert 1836 behoort, om raad te vragen in het volgende:

Ik ben vader van een 14-jarigen zoon, die tot op heden niet is gevaccineerd en misdient van alle onderwijs verstoken is, behalve dat hij daags een uur huisonderwijs krijgt, waardoor hij zoover is, dat hij behoorlijk leest en schrijft.

Van jaar tot jaar zie ik uit naar het afschaffen der vaccinedwang, doch alles blijft hetzelfde. En hoewel ik nu gaarne mijn zoon iets meer zou laten leeren, is dit mij om financiële oorzaken niet mogelijk, daar mij het weinige onderwijs dat hij ontvangt, reeds p. m. f. 75 per jaar kost, waar anderen voor f. 4 jaars volkomen L. O. kunnen genieten. Ook kan ik mij niet begrijpen dat van Ger. zijde niet meer wordt aangedrongen op afschaffing van dien dwang. Ja, ik kan niet verstaan hoe Gereformeerde menschen daar zoo ligt over heen kunnen stappen, want m. i. is dit niets minder dan een Godsverloochening (Zondag 10).

Arbeidersvraagstukken, daar wordt veel aan gedaan (meest om de socialisten te bevredigen), hoewel die nooden niet zoo groot zijn — ten minste hier niet, want men weet van brood-dronkheid niet wat men zal uitvoeren — maar gemoedsbezwaren die deze en gene stille in den lande heeft, daarop wordt niet gelet.

Ik zal hierover maar niet verder uitweiden, mijn schrijven zou te lang worden.

Noch ik, noch mijn vrouw of zoon hebben door 's Heeren verschoonende goedheid pokkieke gehad, hoewel wij niet gevaccineerd zijn, maar zooals ik laatst tegen een doctor zei, dat zal in de statistiek wel niet te pas komen.

Aangaans zoo het mij zijn, zoo het niet te veel van U.W.E.D.Z.G. mocht gevraagd zijn, te verzoemen of het nog iets zou kunnen baten, zoo ik mij tot H. Majesteit wend met het verzoek om onthefing van de vaccine voor mijn zoon.

Wij voor ons deelen, gelijk we meermalen verdaard hebben, het godsdienstig be-

zwaar, dat ook deze vader tegen de vaccine heeft, niet.

Voorzorgsmaatregelen achten wij geoorloofd, ten deele zelfs geboden.

Het systeem der inenting is verwant aan de homoeopathische methode, waarin onze beduikens veel schoons ligt.

En de quaestie, of de vaccine doel treft dan wel medisch te veroordeelen is, komt ons voor, een nog niet opgelost vraagstuk te zijn.

Doch dit alles doet er niet toe.

Hier is een vader, die toont zulk godsdienstig bezwaar wel te hebben. Dat het bij hem geen woorden zijn, maar meenens is, blijkt uit het offer van f. 75 jaars, dat hij, uit zijn kleine middelen, voor zijn kind en voor zijn overtuiging bracht.

De man lijdt er onder, dat hij zijn kind verachten ziet.

Nu zijn er tal van scholen, waarop noch het bestuur noch de ouders der kinderen eenig bezwaar zouden hebben, om dit ongevaccineerde kind toe te laten.

En toch de wet dwingt hem zijn kind onopgevoed te laten.

Dit is het ergerlijke, dit het stuitende.

En waar deze schrijver in zijn eenvoud nog waant, dat misschien de Kroon hem vrijstelling van dwang kon verliezen, maakt de wet dit onmogelijk.

Hierin nu steekt beperking van *gevoelensvrijheid*.

Ge moogt wel anders denken dan die vader, en dat doen ook wij, maar ge hebt niet het recht om te zeggen: Die vader moet denken gelijk ik denk, en anders zullen wij hem dwingen.

Immers dat zeggen juist raadt de conscientievrijheid aan.

Blank en Kleurling.

Van onzen gewaardeerden vriend en broeder Ds. P. Jansz te Pati ontvingen we een belangrijk schrijven over de vraag, hoe te werk te gaan, waar blanke Christenen en Christenen uit de kleurlingen saam vergaderen in één beehuis.

Hij is een teeder Christen, een man met een warm hart voor den inlandischen broeder, en een missionair prediker van rijpe ervaring; daarbij een man van dege studie en wetenschap.

Het is daarom dat we aan zijn oordeel in zulk een materie waarde hechten, en het ook aan onze lezers wenschen mede te deelen.

Het luidt als volgt:

Pati, 6 Sept. 1897.

Hooggeacht Heer en Broeder in onze Heiloude!

Weder neem ik de vrijheid een belangrijke zaak onder uwe aandacht te brengen. Het is een zaak waarover u zelf onlangs met belangstelling schreef, n.l. de moeilijkheid waarin de Boeren in Transvaal zich bevinden ten opzichte van de gezamenlijke Godsdienstvereenigingen van de Kaffers die tot het Christendom gebracht zijn. Wellicht kan een beschouwing van wat hier, in gelijke, of bijna gelijke omstandigheden geschiedt, van nut zijn om in die moeilijkheid tegemoet te komen.

Immers ook hier hebben we bij de prediking meermalen een gemengd gehoor van Inlanders en Europeanen.

Wel is er groot verschil in aard van de Inlanders hier met de Kaffers ginds.

Niet dat zij het aan 't rechte eind hebben, die de Javanen beschrijven als een gedwee en lijdszaam volk. Wie hen recht leert kennen, ziet er wel andere elementen onder werken en woelen dan zachtaardigheid en onderdanigheid, al zijn deze in de oppervlakte niet te misskennen.

Over 't algemeen is de Javanen bescheiden en houdt hij zich tegenover ons gaarne in de laagte. Wanneer wij bijv. in hun woning ons naast hun op hun rustbank neder zetten, dan gaan zij eraf en zetten zich op den vloer. Ze moeten wel zeer vertrouwd met ons zijn om dan naast ons te durven blijven zitten. Zijn we bij hen te gast, dan richten ze voor ons aan op een tafeltje, al naar voorhanden is, en zij eten met elkander op hun rustbank. Ook zullen ze dan hun maaltijd niet aanvangen eer ze ons om verlof daartoe hebben gevraagd. Dit alles is gezegd van de geringe Javanen. Ook de Christenen onder hen hoe broederlijk (altoos op die wijze van Ouder broeder) we met hen omgaan, laten van deze en dergelijke gewoonten niet af. Andersgezinden ontbreken echter ook niet, en er is soms veel beleid nodig om te zorgen dat hun invloed geen overhand verkrijgt.

Indien er dan ook eens sprake ware van gelijkstelling van de Inlandsche Christenen met Europeanen, zou ik daar ernstig en krachtig tegen protesteren. In het Reglement op het beleid der regering is een artikel dat die gelijkstelling uitspreekt; maar gelukkig wordt dat als niet bestaande beschouwd. Toch zou het wel eens een nadeeligen invloed kunnen hebben indien de minder welgeinden van dat bestaan nadere kennis kregen.

Hoe nu is de zaak omtrent de bijeenkomsten hier ingericht? Voor de Europeanen en voor de Inlanders zijn afzonderlijke beehuisen. Vanzelf verschijnen dezen gewoonlijk niet in de beehuisen der eerstgenoemden, omdat ze onzacht niet, of niet genoegzaam verstaan. Wel komen Europeanen in de bijeenkomsten der Inlanders. Nu heerscht, ook daarbuiten, bijv. bij bezoek van Inlanders in onze woningen, het gebruik ieder zoo te ontvangen als de eigen gewoonte van zijn landaard is. De geringe Javanen is niet gewoon op een stoel te zitten maar zit op een Inlandschen rustbank (amben, balsebale) of op een matje. Welnu, zoo ontvangen we hen ook in onze woning. Evenzoo handelt hij jegens ons: wetende dat wij gewoon zijn een stoel te gebruiken, zoo biedt hij dien ons ook aan als wij hem bezoeken. Plaatsen wij hem ten onzent op een stoel, hij zou zich niet op zijn gemak gevoelen wegens de ongewoonte. Zoo is het voor hem geen vernedering, maar een aangenaamheid, wanneer hij bij ons op een matje zit.

Wie nu van de sendelingen zich *geheel* naar de Inl. gewoonten schikt, heeft ook in de Godsdienstige bijeenkomst een mat gespreid waarop de Inl. Christenen op hun gemak zitten (N. B. niet hurken, zooals men dikwijls leest in sommige berichten: dat zou een, ook voor Inlanders zeer onpassende, en tevens zeer vernedering zijnde) Komt er nu een European, wien zulk een wijze van zitten niet alleen ongewoon is, maar ook zeer ongemakkelijk zou wezen, dan is er een stoel

voor hem gereed, geheel naar zijn gewoonte en gebruik. Werd van hem geëischt mede op de mat te zitten, dat zou, behalve noodeloos ongemak, tevens een vernedering zijn, terwijl de Inlander in zijn eigen gewoonte blijft en niet onverstond in de hoogte geheven wordt. Waar men voor de Inlanders het zitten op banken heeft ingevoerd, gaat het evenzoo. Wij een European bij hem op de banken gaan zitten, het staat hem vrij; verlegt hij een stoel, die wordt hem verstrekt, er staan gereed.

Op die wijze is er nooit enige onangenaamheid of versterking der orde. Nog eens: er is groot verschil tusschen Kaffers en Javanen. Toch leidt ik dat uit het bovenstaande wel iets af, te denken is dat ook ginds van dienst kan zijn ten goede. Misschien vindt u goed dit schrijven zooals het is, naar Transvaal te zenden. Wil U er uit nemen wat U geschikt voorkomt, en daarheen zenden, het is mij ook goed. Moge het werk daar rijk gezegd zijn, en weldra het geheele Kaffer volk als gebellende nederige Christenen den broeders tot vreugd en den Heere toe eere zijn!

Met hartelijke groeten en heilbiede in den Middelaar,

hoogachtend,
Uw dr. dr. en broeder
P. JANSZ.

Uitgemaakt achten we de quaestie hiermede niet, en liefst zouden we beginnen, met soortgelijke mededeelingen uit alle landen te ontvangen, waar blanken en kleurlingen saam in het heilige verkeer, tevens met duidelijke opgave van het bereikte effect.

Eerst daardoor zou men de noodige gegevens bijeen krijgen, die tot juistere en vollediger oordeel in staat stelden.

Ook hier schuilt de quaestie van de juiste verhouding tusschen natuur en genade.

De levensaansien en de graad van maatschappelijke ontwikkeling komt uit de natuur, de aanbidding van het heilige is uit de genade.

En daarom vermoeden we, dat men zal moeten beginnen, met in den uitwendigen vorm het verschil eerst toe te laten, maar dat het doel er toch op moet gericht blijven, om ten slotte ook in dien vorm één te worden.

Voorbij de Kaffers komt daar dan nog het neusbezwaar bij. Doch ook dit moet ten slotte wegvallen, als de Kaffer ook in zindelijkheid, voeding en kleding aan ons meer gelijk zal zijn geworden.

Corrigendum.

De heer Bendorp heeft in de *Kath. Stemmen* een overzicht gegeven van wat voor enkele maanden door ons, in onze artikelen over de gemeene gratie, over de onbevleete ontvangenis van Maria werd gezegd.

In het gemeen gaan we hierop niet in, evenmin als we dit deden op menig andere critiek door hem op ons schrijven over Roomsche leerstellingen uitgegeef.

Al gevea we toch toe, dat een weerop-leven van de controver tusschen de Gereformeerde en Roomsche theologen zich denken laat, stellig is de tijd daarvoor thans nog niet gekomen. De strijd naar buiten is nog te fel en te hard, om reeds aan zulk een weer opnem van den historischen strijd te kunnen denken.

De controver tusschen Roomschen en Gereformeerden is bovendien volledig uitgewerkt in het verleden, en kan dus niet wel opnieuw aan de orde komen, eer de controver met de nieuwe afwijkingen van deze eeuw is uitgestreden.

Wel gevoelen we, dat deze wapenstilstand aanleiding geeft, om over en weer voorstellingen van elkaars belijdenis en stroven te geven, waarin de gelaakte partij zich zelve niet altoos terugvindt. Maar dit kan niet anders. Het subjectieve blijft hier zijn rol spelen, en zoomin het ooit aan een Roomsche theologe gelukken zal, om ons zoo ten voeten toe uit te tekenen, dat wij de juiste gelijkijzen van het portret zouden erkennen, zoo verstaan we ook volkomen, dat een Roomsche theologe onze uiteenzetting lezende, daartegen gedurig bedenking voert oprijpen.

Wij onzerzijds maken dan ook geen aanspraak op objectieve gelijkijzen van onze tekening, en het valt ons dan ook niet tegen, zoo er aanmerkingen vallen.

Met name komt het dan ook niet in ons op, om over het dogma der onbevleete ontvangenis van Maria als zoodanig een redetwist aan te binden. Zelfs een dispuut daarover zou eerst mogelijk worden, als vooraf formeel tusschen ons kon worden vastgesteld, uit welke bronnen de waarheid of onwaarheid van dat dogma is op te maken.

Ditmaal echter komt in een critiek van den heer Bendorp iets voor, waarvan wij ons gehouden achten hem acte te verleen.

Door ons was uitgegaan van de onderstelling, dat de draag die in de Roomsche kerk tot de aanvaarding van dit dogma geleid heeft, zijn oorsprong mede vond in het streven, om, door het vaststellen van het zondeloze van Jezus' moeder, de zondeloosheid van den Middelaar, tot in zijn ontvangenis en geboorte, te vaster te maken.

Dit nu ontdekt de heer Bendorp, en houdt staande, dat geen andere draag dreef, dan om, uitgaande van de op zichzelf vaststaande heilige ontvangenis en geboorte van den Heiland, in zijn moeder een gestalte te vinden, die in betamelijkheid en waardigheid met zoo hoog een moederschap overkwam.

Nu blijve het in het midden gelaten, of er niet ook hier psychologische drijfveeren gewerkt hebben, die in het beloden woord niet tot uitdrukking kwamen. Daarover veroorloof we ons ons eigen gevoelen te hebben.

Maar in zoverre in het beloden woord en in het geformuleerde dogma als zoodanig van geen oorzakelijk verband met de heilige ontvangenis van den Christus sprake

is, en de heer Bendorp het noodig en oirbaar achtte hierop de aandacht te vestigen, komt het ons noodig voor, dit ook ter kennis van onze lezers te brengen.

Aan de waarheid of onwaarheid van dat beweerde dogma doet dit natuurlijk niets of noch toe, maar we weten te goed, hoe hard het ons soms viel *misrepresentations* van het Calvinisme bij Roomsche theologen te vinden, dan dat wij onzerzijds op zoo concreet punt niet gaarne van de tegenpraak van een zoo kundig scribent als de heer Bendorp en zelf kennis nemen, en aan onze lezers kennis geven zouden.

Uit de Pers.

Aan het laatst overgenomen stuk over de *Christelijke vrijheid* in de *Middelreusche dagen*, voegt Dr. H. H. Kuyper in de *Fransche Kerk* de der vorige week, een tweede stuk toe, teneinde misvatting en misbruik te voorkomen. Hij schrijft namelijk:

Voorziet wordt deze vrijheid beperkt door het bij de vraag wat middelmatig is, volstrekt niet alleen moet onderzocht worden, of zoodanige zaak in de Heilige Schrift met name verboden wordt, maar ook of de Schrift algemeene regelen geeft, uit wier toepassing volgt, dat zoodanige zaak ons niet is geoorloofd. Wie aan de letter der Heilige Schrift hangen blijft, valt onder het oordeel van den Apostel, dat de letter doodt en alleen de Geest levend maakt.

De strijd over deze vraag, is vooral gestreden met de Jesuiten, vier redeliker voor de praktijk der godsaligheid aller verdienstelijk is. De Roomsche Kerk houdt aan de eene zijde vast aan een zeer hoog ideaal van redelijke volkomenheid en eischt van hare monniken vrijwillige armoede, volkomen onttoging van al wat het vleesch streelt, een ver-zaken van de wereld en haar begeerlijkheden. Maar tegelijk, ten einde de groote massa niet van zich te verveenden, stelt zij veel lagere eischen voor de leeken en laat hun toe om volop van de wereld te genieten, mits zij daarnaast maar hun godsdienst-plichten blijven waarnemen. En vooral de Jesuiten hebben zich berucht gemaakt door hun casuïstiek, waarin zij, op grond dat Gods Woord dit niet uitdrukkelijk verbood, allerlei wereldsche praktijken als den noodlijden, het duel, het dansen, het comedieboek, het deelnemen aan loterij enz. goedkeurden. Al deze dingen waren volgens hun 'middelmatig' en daarom, mits met een goed doel aangewend, geoorloofd. Immers het misbruik, dat de wereld van deze dingen maakte, hield het gebruik niet op, mits dit gebruik met matigheid geschiedde.

Tegenover deze lakse zedeleer, die op vernedering van het Christelijk leeren uitloopt, hebben onze Gereformeerde Vaders geprotesterd, waartoe door met nadruk het beginsel te handhaven, dat niet alleen wat de letter der Schrift verboden zonde was, maar ook alles wat logisch uit de letter volgde. Zelfmoord en tweevoudig waren evengeod door het gebod: 'gij zult niet doden', geoordeeld als inmoed met voorbedachten rade. De noodlijden of beledigingsheiden vielen evengeod onder het gebod: 'Gij zult geen valse getuigenis geven, als het liegen zonder noodzaak. En waar de Heilige Schrift overal leert dat van het lot alleen een heilig gebruik moet worden gemaakt, omdat het beleid daarvan bij den Heere is, daar veroordeelden onze Vaders eenparig alle loterij om geld niet alleen, maar ook alle lotspelen, als kaartspelen, ponsbord, lottospelen, omdat daarin een zijdelingsche aanbidding ligt van de Fortuin. Alleen zulke spelen, waarbij het lot niet te pas kwam, en waar alles afhing van vernut of kracht, achtten zij geoorloofd, zooals vader Brakel met name opnoemt: schaken, dammen, kaatsen, schermen. Wanneer dan ook in onze dagen het Christenvolk tegen kaartspel is als een zandig vermaak, dan heeft het hierin volkomen gelijk. Kaartspel is zonde tegen het te gebod. Maar wanneer men met kaartspel in vele Gereformeerde kringen ook schaken, dammen, kegelen, enz. als rondig veroordeeld, dan is hiervoor in de Heilige Schrift geen den minsten grond te vinden en weespreek men alle Gereformeerde practische schrijvers, die juist zulke spelen tot recreatie aanbevelen, mits het spel spel is, en niet door hartstocht ontardaad.

En in de tweede plaats handhaafden zij tegenover deze lakse zedeleer der Jesuiten het woord des Apostels: 'Haat ook den rok, die van het vleesch besmet is.' Op dien grond veroordeelden zij niet alleen wat door de Heilige Schrift bij wettige gevolgtrekking verboden was als zonde, maar ook al zulke vermaak en spanningen, die een geheel wereldsch karakter droegen, als dansen, comedie-spelen, het bezoeken van concerten, het loopen in kroegen en herbergen. Al deze vermaaken, ook al waren ze op zich zelf misschien middelmatig, waren door het gebruik zoo door en door wereldsch geworden, dat een Christen er geen deel aan kon nemen zonder schade voor zijn ziel. De regel, dat het misbruik het gebruik niet ophiet, gaat hier dus niet op, zoo redeneerden onze practischn, omdat deze dingen door het misbruik zoo besmet zijn, dat een geod gebruik er van in onze dagen niet meer mogelijk is.

Bij de toepassing van dezen regel, zij men echter hoogst voorzichtig. Niet alles wat de wereld misbruikt, is daarom den Christen ongoorloofd. Niets wordt meer misbruikt dan de drukrukt, waardoor ongelovige en onzedelijke literatuur bij duizend-tallen wordt verspreid. Maar wie zal daarom be-weren, dat het een Christen niet vrijstaat van diezelfde misbruikt drukrukt een geod gebruik te maken ter eere Gods? En zoo is ook niet ieder wereldsch af te keuren, mits het mogelijk is het wereldsch karakter er uit te verwijderen en het zonder gevaar voor zijn zaligheid te gebruiken. Muziek is een bij uitstek 'wereldsch' genot en wie bij ervaring weet, welk een verderfelend invloed de wereldsche muziek op de herten uitoent, zal waarlijk de waarschuwing niet overbodig achten, dat Christen-ouderen hun kinderen toch niet alles laten spelen, zelf niet tot 'oefening' wat wereldsche muziekmeesters hun voorstellen. Maar hoe nauwkeurig ook tegen wereldsche muziek moet gewaakt worden, de muziek is een gave Gods en wie thans een oysel heeft en daarop Christelijke muziek speelt, behoort niet te vreezen, dat hij daardoor der wereld gelijkvormig is geworden.

Neen, het Christelijk protest gaat alleen tegen den rok, die door het vleesch besmet is. Want ook al is deze rok op zichzelf een middelmatig zaak, de besmetting der wereld, die er aan kleef, kan zelf de meest onschuldige zaak tot een verleiding der zielen en tot een zonde voor God maken.

Dat metterdaad deze onderscheiding berust op het Woord Gods en daarom de conscientie bindt, moge een bekend voorbeeld uit Paulus' dagen ons duidelijk maken, n.l. den strijd over het eten van vleesch uit een afgodstempel afkomstig.

De afgodstempels waren destijds de abbatijn of slachtbanken, waaruit hoofdzakelijk 'vleesch kwam voor dagelijks gebruik. De toever van offer-beesten was zoo groot, dat de priesters en offeraars al het vleesch niet konden opeten en het daarom, na in den tempel geofferd te zijn, ten voordele van de priesters verkocht werd in de 'vleeschhuizen'. Velen nu meenden in Paulus' dagen, dat een Christen dit vleesch niet mocht eten, omdat het door de aanraking met de afgodderij besoe-deld was. En de Apostel, al wil hij denken niet dwingen om tegen hun conscientie te handelen, spreekt toch duidelijk genoeg uit, dat zij dwalen ter goeder trouw. 'Eet al wat in het vleeschhuus verkocht wordt, niets ondervragende om der conscientie wil, want de aarde is des Heeren en de volheid der-zelve.' (1 Cor. 10: 25, 26). Noch in de spijs, noch in den drank, ook al zijn zij uit een afgodstempel afkomstig, zit dus eenige zonde, wanneer

men beide gebruiken kan op Christelijke manier.

Geheel anders komt daartegen de zaak te staan, wanneer sommigen misbruik makende van deze Christelijke vrijheid en ook naar den afgodstempel zelf toegingen en daar deelnamen aan den offer-maaltd, bewerende, dat in de spijs en drank immers geen zonde zat. Deel te nemen aan den offer-maaltd was een eeren van den afgod; mink een maaltdig gepaard met heidensche gebruiken, die een Christen niet mocht aannemen; dan was de spijs en drank 'door het vleesch besmet' en dezelfde Apostel, die eerst verdedigd heeft, dat alle spijs en drank geod is, roept nu derulken toe: 'Gij kunt den drinkbeker des Heeren niet drinken, en den drinkbeker der duivelen. Gij kunt niet deelachtig zijn aan de tafel des Heeren en aan de tafel der duivelen. Of terven wij den Heere? Zijn wij sterker dan Hij?' (1 Cor. 10: 21, 22).

En evenzoo nu is het met datgene wat men 'wereldsche vermaaken' noemt, als dansen, comedie-spelen, concertbezoek, enz. waarin onze Gereformeerde Kerk steeds een zondig vermaak heeft gezien, niet omdat deze dingen op zich zelf zondig zijn, maar omdat ze zoo door en door beverlijnd door de wereld, dat een Christen, die nauw leeft voor zijn God, er geen deel aan kan nemen.

Ze zijn geen zonden op zich zelf. De Heilige Schrift spreekt meer dan eens van het 'dansen' ook van de heilige mannen Gods, zonder er een woord van afkeuring aan toe te voegen. David danste voor de ark. Maar dit dansen of huppelen of van vreugde opringen is geheel iets anders dan wat de wereld van dat dansen gemaakt heeft. De tegenwoordige dansen zijn een kunstmatige beweging; zij geschieden tusschen mannen en vrouwen; hun geheele aard doet om begeerlijkheden op te wekken, die inpaat tegen het VIIe gebod. Men kan geen vreemde vrouw zóo dansende met zich voortbewegen, zonder dat de zinnelijke insten geprikkeld worden. Vandaar dat al zulke dansen be-list zonde is. Dat wereldsche dansen heeft een Johannes den Dooper het hoofd gekost en Herodes tot een moordenaar gemaakt. En wanneer enkele Gereformeerde mannen van naam, o. a. Marx van St. Aldegonde in het dansen van meer deftige dansen, gelijk aan het hof van Prins Willem plaats vanden, geen zonde zagen, ja er gaarne aan deelnamen, dan staan wij in deze zaak liever aan de zijde van een Caspar van der Heyde en Taffin, die den moed hadden ook in Marx' het dansen af te keuren. En wie bedenkt, dat het dansen toen evenals in onze dagen meest plaats vond in herbergen of danshuizen, die de voortpartalen zijn van het boedel, zal waarlijk niet oordeelen, dat onze vaders verkeerd hebben gezien, toen zij op hunne Synodes het dansen uitdrukkelijk verbooden. Het dansen, op zich zelf een onschuldige zaak, is door de besmetting der wereld voor ons ongoorloofd geworden.

En evenzo is het met de comedie of comedie-bezoek en het paardenspel. Op zich zelf steekt er geen zonde in het kunstig rijden met paarden, het luisteren naar muziek, en de niet elke opvoering van een aanschouwelijke voorstelling zonde. Calvin liet te Genève zijn studenten toe comediestukken te spelen, Melancthon deed hetzelfde te Wittenberg, en zelfs Voetius, de strenge puritein, die ijvert tegen al de 'ajdelheden der wereld' met een ijver, die hem soms het spoor doet te buiten gaan, wanneer hij zelfs het drinken op Iemand's gezondheid heidensch noemt en het dragen van een pruik uit den duivel acht, geeft toch toe, dat er tooneelstukken te denken zijn, waarbij een Christen zich niet behoefde te ergeren. Maar wat baat ons dit, waar ook deze 'vermaaken' door de wereld zoo besmet zijn, dat allen verdelijngen er vrede mee kunnen nemen. Of is het niet waar, dat bij de paardenspellen toeren worden verricht, die levensgevaarlijk zijn, en het juist zulke levensgevaarlijke toeren zijn, nevens de zeer lichtig geleide herijders, die het meest het volk trekken? Is het niet waar, dat onze schouwburgen leercolen zijn geworden van on-tucht, en het tooneel, nog daargelaten dat het de karakters der schouwspelers vervalscht, in plaats van het volk te veredelen, al dieper ons volk sinken doet? Is het niet waar, dat op de concerten, waar avond aan avond al wat rijk en aanzienlijk is, verschijnt, de geesten op de meest onmerkbaare maar tegelijk zekere wijze vergiftigd worden door een muziek, die niet uit God, maar uit den vader der leugen is?

En hetzelfde bezwaar geldt tegen de kermissen en wereldsche vermaaklijkheden daaraan verbonden. Ook daar stemmen wij gaarne toe, dat op zichzelf in het poffertjes eten, het koopen uit de kramen, het ziten van kinderen in een malleomolen geen 'zonde' is. Maar ook hier heeft de wereld zoo diep haar stempel afgedrukt op deze vermaaken, dat zij een beledig zijn geworden voor ons volk, en daarom door ieder ernstig Christen behooren gemedert te worden. De kermis is een kermis der ijdelheid, waar de Satan met het blinkende lokas elk jaar duizende zielen in ons land vangt en zedelijke vernoot. Rokeloos wordt daar geld verkwist, dat een jaar lang wellicht aan vrouw en kinderen is onthouden. Dronkenschap is er schering en inslag. Menig meisje verloor op de kermis haar onschuld en eere als vrouw.

En eindelijk om diezelfde reden is ook zonde het geregeld loopen in kroegen en herbergen, zooals zelfs onder Christelijke jongelingen, helaas, nog wel gevonden wordt. Ook daarbij zit de zonde niet in het glas hier, dat men drinkt of de kranten die men leest. Wie op reis is en dorst heeft, behoef niet conscientie niet te kwellen met de vraag of het geoorloofd is, dien dorst in een herberg te lesschen, wanneer hij geen andere gelegenheid vinden kan. Maar wie in de eigen stad zijn inwonning, terwijl hij thuis evengeod iets gebruiken kan, er een ge-woonte van maakt om de drankhuizen te bezoeken, zit dit dan een herberg of frauk, toont daarmee, dat hij lust heeft in het gestoete der spotters en wandelen wil op den weg der goddeloosen. Een herberg, oorspronkelijk een goede instelling om den reiziger van verre te 'herbergen' is in onze dagen een paleis geworden van den drankduivel, waar op het altaar van den jenever niet alleen het zuurverdiende geld van den werkmans, maar ook zijn eeuwig geluk wordt geofferd. En met dien afgod gemeenschap te hebben mag Gods kind niet.

Bij al deze dingen nu, en wij zouden deze reeks nog veel kunnen uitbreiden, geldt de regel der godsaligheid, dat Gods kind zich van alles te onthouden heeft wat door de wereld met het merk der zonde is gestempeld geworden. Al zijn al deze in theorie misschien zoo te bekeken, dat zij middelmatig zijn, in de praktijk komen zij niet zelden voor dan bezwaerd met zonde. En daarom is het eisch van Gods Woord, dat men zich van al zoodanige uitspanningen onthoude.

Enigzins anders staat het daarentegen met de vraag of het deelnemen aan hardrijden, wedstrijden enz. den Christen jongeling moet verboden worden. En hiermede komen wij vauzel op de vraag, in hoeverre de 'sport', die in onze dagen alles beheerscht, een geoorloofd of een zondig vermaak is. Nu is het oppermerklijk, dat onze Gereformeerde practische schrijvers, hoe scherp zij ook alle wereldsche vermaaken veroordeelen, steeds een uitzondering maken voor de gymnastische oefeningen, waardoor het lichaam aan ingespannen arbeid weer verkwikt kan worden. Geen enkele Gereformeerde 'vader' heeft dan ook het schaatsrijden als zond veroordeeld. Alles wat dien om het lichaam ge-zond en krachtig te maken als gymnastiek, zwaermen en schaatsrijden is een gave Gods, die, mits behoorlijk gebruikt, niet schaadt maar baat. Mens aan in corpore sano, een gezonde ziel in een gezond lichaam is ook hun leuze.

En wat zulke gymnastische oefeningen door hen er geprezen dan gemaakt werden, heeft onze Gereformeerde Kerk dan ook nooit geoordeeld, dat het zonde was daarbij door wedstrijden te zien, wie het sterker of het vliegt was. In Griekenland waren zulke wedstrijden een hoogtepunt van het nationale leven. En de Apostel Paulus spreekt in zijn brieven nergens een woord van afkeuring over deze kampstrijden, verbiedt niet er aan deel te nemen, maar wel ontleeft hij aan deze wedstrijden voortdurend de schoonste beelden voor het Christelijke leven, wat hij zeker niet zoo gedaan hebben, wanneer hij de zaak zelf als zonde had veroordeeld. Geheel in dien zelfden zin spreekt ook de Heere Vostius uit, dat spiegelgevechten van soldaten, wedstrijden van gym-